

Politisk kronik

1. halvår 1994

Lektor Lars Bille, Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Politikerne har som bekendt et meget ambivalent forhold til hvilken vægt man skal tillægge de løbende meningsmålinger. Men når tendensen er den samme over længere tid i alle målingerne, er der ikke så meget at tage fejl af. For CD var udviklingen entydig. Fra et niveau omkring de fem procent i 1992 til et niveau omkring knapt tre procent i 1993, og med en vigende tendens i begyndelsen af 1994, der varslede problemer med spærregrænsen, var det åbenbart, at CD havde skaffet sig et problem med hensyn til at fastholde sin andel af stemmerne efter partiets indtræden i »Rødkløverregeringen«, som oppositionen yndede at benævne den. Når dertil lægges det, selv for CD, meget dårlige resultat af de kommunale og amtskommunale valg i november 1993, var der fremvokset et tvungende behov for partiet til at forklare og profilere sig. Dette behov kunne skabe yderligere problemer for regeringens sammenhold, ud over dem som allerede tydeligt var demonstreret flere gange i løbet af 1993. Den vigende tendens var således ikke kun et problem for CD, men også for regeringen hvis dens ambition om at sidde valgperioden ud ikke skulle kuldsejle.

Siden begyndelsen af december 1993 havde der verseret rygter på Christiansborg om en regeringsrokade, der skulle give CD nogle mere 'synlige' og tunge ministerposter. Disse rygter fik yderligere næring i løbet af januar

1994. Trafikminister Helge Mortensen havde været sygemeldt et stykke tid på grund af hjerteproblemer. Skulle han fratræde eller omplaceres? Den 20. januar kunne offentligheden – og ministrene – læse i Børsen, at statsminister Poul Nyrup Rasmussen var kommet til den opfattelse, at der næste gang han dannede regering skulle være færre ministre. Dette rejste naturligt spørgsmålet om, hvilke af de nuværende ministre der var overflødige? Var det nogle af CD's ministerier, som af flere iagttagere var vurderet til at være indholdsmæssigt 'tynde' og kun oprettet til lejligheden for at få regeringskabalen i januar 1993 til at gå op? På et møde den 21. januar med CD's gruppeformand Bente Juncker bedyrede statsministeren, at han bestemt ikke havde noget at udsætte på CD's ministre. Hun erklærede sig beroliget, uden at statsministeren dog havde trukket sin udtalelse tilbage.

Den 27. januar fremkom forsknings- og teknologi minister Svend Bergstein i et interview i BT med nogle for en minister ret så bemærkelsesværdige udtalelser. Han forlangte ganske enkelt, at hans ministerium blev taget alvorligt! Netop dette ministerium havde glimret ved sit fravær både i den offentlige debat og med hensyn til fremsættelse af lovforslag. Selvom Svend Bergstein i en pressemeddelse samme dag dementerede nogle af

formuleringerne i interviewet, lignede det for offentligheden fortsat et politisk selvmord.

Om selvmord kan man dog næppe tale, da »dødsdommen« faktisk allerede var afsagt af statsministeren. Men offentliggørelsen blev nok fremskyndet. Den 27. januar om aftenen blev ministerrokaden nemlig gennemført. De berørte personer blev informeret og fredag den 28. januar om formiddagen blev de gamle ministre afskediget og de nye udnævnt af Dronningen.

Regeringsomdannelsen indebar, at minister for kommunikation og turisme Arne Melchior (CD) trådte ud af regeringen. Han blev afløst af Helge Mortensen (SD), hvis trafikministerium blev overtaget af Jan Trøjborg (SD), som overlod industriministeriet til Mimi Jakobsen (CD), som således fik yderligere et ministerium under sig foruden samordningsministeriet. Svend Bergstein (CD) forlod også regeringen, og hans ministerium blev sammenlagt med A.O. Andersen's (CD) kirkeministerium. Folkeviddet døbte det hurtigt til 'ministeriet for tro og viden'. Håbet satte CD til den nye socialminister Bente Juncker (CD), som afløste Karen Jespersen (SD), som var den tredje, der måtte forlade regeringen. Regeringen var således blevet reduceret fra 24 til 22 ministre.

Den politiske hensigt med rokaden var angiveligt at give CD mulighed for umiddelbart at styrke sin position over for vælgerne. Partiet havde nu fået et tungt erhvervsministerium og et endog særdeles tungt holdningsministerium, et ministerium der tillige ofte var i medierne søgelys. Dette, sammen med udnævnelsen af Bente Juncker, som adskillige gange havde forårsaget usikkerhed om regeringssammenholdet ved sin interne opposition, skulle nu give ro om dette spørgsmål. I det lidt længere perspektiv, d.v.s. frem til og med det kommende valg og den efterfølgende regeringsdannelse, må imødekommelsen af

CD selvfølgelig tolkes som et forsøg fra især Socialdemokratiets side på at binde midterpartierne tættere til sig. At Socialdemokratiet afgav socialministerposten, medens hverken Det radikale Venstre eller Kristeligt Folkeparti blev berørt af rokaden understøtter denne tolkning.

De følgende ugers begivenheder illustrerede imidlertid endnu en gang til fuldkommenhed, at det er og bliver endog meget vanskelig at planlægge og dernæst virkeliggøre en bestemt politisk udvikling. Hvad der var planlagt som en styrkelse af CD endte nemlig med at blive en alvorlig, ja måske endog skæbnesvanger, svækkelse af partiet. Kun 14 dage efter sin udnævnelse blev Bente Juncker den 11. februar afskediget. Et bittert og indædt person-opgør udbrød herefter i CD.

Bente Juncker havde knapt sat sig til rette i ministerstolen før pressen gravede en sag frem fra 1990. Den drejede sig om en midlertidig indflytning af 8 evnesvage samt 2 medarbejdere fra institutionen Fyrreparken i et sommerhus, som var beliggende lige overfor Bente Juncker og hendes mand, den tidligere fremskridtspolitiker Uffe Thorndahls sommerhus. Disse to havde i en politianmeldelse af forholdene omkring denne indflytning anvendt en sprogbrug, som må karakteriseres som værende meget belastende for en socialminister. Forgæves forsøgte hun nu at fralægge sig ansvaret for skrivelsen, alt imens pressens angreb optrappedes.

Den 11. februar bragte Morgenavisen Jyllands-Posten en artikel, hvori det oplystes, at socialministeren over for medarbejdere fra bl.a. Danmarks Radio og Ritzaus Bureau havde viderebragt et rygte, hun havde fået viden om gennem en telefonsamtale med en ikke navngiven person i 1990. Rygtet gik ud på, at forstanderen for Fyrreparken havde været under mistanke for at have begået seksuelle overgreb mod en eller flere af de evne-

svage beboere, han som forstander havde ansvaret for. Denne meget alvorlige og udo-kumenterede anklage var blevet pure afvist af de ansvarlige myndigheder i Storestrøms Amt.

Hermed havde Bente Juncker i realiteten fyret sig selv. Fredag den 11. februar blev hun formelt afskediget og Yvonne Herløv Andersen (CD) udnævnt som ny socialminister. Hun havde været med i CD fra dets grundlæggelse, partisekretær i 10 år, indvalgt i Folketinget i flere omgange, senest 1988, og havde endvidere været partiets gruppeformand. På regeringsniveau var sagen hermed formelt afsluttet. Hvad der skulle have været en styrkelse af regeringen og af dens leder var endt i en belastende fiasko. Der sattes fra flere sider spørgsmålstegn ved regeringsledelsens dømmekraft i personspørgsmål, idet man også erindrede om f.eks. Pia Gjellerups hurtige afgang som justitsminister, samt om udnævnelsen af Ralf Pittelkow som statsministerens personlige rådgiver.

Derimod var sagen langt fra afsluttet for CD's vedkommende. Bente Juncker skulle efter sin afskedigelse vende tilbage til CD's folketingsgruppe som menigt medlem, og det udløste den voldsomste krise i partiets historie. Arne Melchior, som efter sin fyring som minister var blevet valgt til gruppeformand, havde i ualmindeligt skarpe vendinger og slet skjult raseri over for pressen udtalt sin uforbeholdne fordømmelse af Bente Junckers adfærd. Han havde svært ved at forestille sig et fortsat samarbejde med hende. Han lagde heller ikke skjul på sin store utilfredshed over Mimi Jakobsens håndtering af hele regeringsrokaden, og at han ikke var blevet taget med på råd. Andre CD'ere tilkendegav, at CD stod sig bedst ved, at Bente Juncker helt forlod partiet og Folketinget, medens atter andre mente, at hun allerede var 'straffet' nok. Selv ønskede Bente Juncker at genindtræde som skattepolitisk ordfører, men den nyudnævnte

ordfører på dette område, Sonja Albrink, afviste blankt dette. Den almindelige stemning i gruppen var, at Bente Juncker ikke var i en position, hvor hun kunne stille nogen form for krav. Der var således lagt op til et nok så stormfuldt gruppemøde den 16. februar.

Bente Juncker havde ikke i sinde at forlade partiet. Hun ville derimod kæmpe for sit politiske liv. Ifølge §17 stk.10 i CD's love kan en partiforening ikke forhindre et valgt folketingsmedlem i at genopstille til næste valg. Formanden for Østre storkreds, hvor hun var valgt, håbede dog, at hun frivilligt ville trække sit kandidatur. Ellers ville kredsen opstille nye sideordnede kandidater og nægte hende støtte i en kommende valgkamp. Et flertal af partiets amtsformænd tilkendegav, at hun burde trække sig. Udover den offentligt udstillede dybe uenighed i folketingsgruppen var der således også stærk uro i partiets lille medlemsorganisation.

Gruppemødet den 16. februar, hvor mødestedet uden succes var forsøgt holdt hemmeligt for pressen, varede godt fem timer, uden at de otte gruppemedlemmer nåede frem til en løsning. Et nyt møde næste dag var det eneste konkrete resultat Mimi Jakobsen kunne meddele den ventende presse. Et indtryk af ledelsessvigt og kaos bredte sig. Inden afholdelsen af det nye møde den 17. februar kom det frem, at Sonja Albrink forinden havde holdt et længere møde med de konservatives leder Hans Engell. Muligheden for at hun ville konvertere til den konservative gruppe, såfremt hendes ordførerskab blev frataget hende, var nu åbenbar. En i sig selv ganske usædvanlig situation. Regeringens flertal var imidlertid også truet af, at Bente Juncker nu annoncerede, at hun ville blive løsgænger, hvis hun ikke blev imødekommet på en rimelig måde af gruppen. Den gordiske knude var blevet strammet yderligere.

Gruppemødet den 17. februar endte med, at Bente Juncker blev medlem af boligudvalget og suppleant i skatteudvalget. I protest mod at Bente Juncker endnu ikke havde afsluttet sin sag med forstanderen af Fyrreparken, og partiet så alligevel gav hende nogle poster, nedlagde Arne Melchior sit formandskab i gruppen. Ny gruppeformand blev Peter Due-toft. Til gengæld fastholdt Arne Melchior sin formelle ret til som suppleant at indtræde i Europaparlamentet, når Erhard Jakobsen udtrådte den 1. marts. Det var ellers tidligere aftalt i partiet, at Peter Due-toft som partiets spidskandidat ved det forestående europaparlamentsvalg skulle indtage Erhard Jakobsens plads for derigennem at have bedre mulighed for at profilere sig op til valget. At partiet derved gik glip af 90.000 hårdt tiltrængte kroner i valgkampstøtte fra Europaparlamentet skal blot nævnes for at understrege den grad af personligt opgør, der prægede CD's krise.

Folketingsgruppens beslutning betød, at ingen forlod gruppen og dermed var regeringens flertal intakt. Dette havde været et meget afgørende moment i forhandlingerne, hvor Mimi Jakobsen iøvrigt skulle have truet med at trække CD ud af regeringen, hvis gruppen blev reduceret til 7 medlemmer. Men bestræbelsen på at bevare gruppen intakt så ud at have været forgæves, fordi der parallelt med drøftelserne i folketingsgruppen var sat en aktion i gang blandt partiets tillidsfolk med det formål at få Bente Juncker ekskluderet. Mimi Jakobsen og landsformanden Inger Boriis var selvfølgelig imod en eksklusion, da en sådan jo netop ville betyde, at regeringens flertal ville forsvinde. De ville i stedet arbejde på at få overtalt Bente Juncker til frivilligt at nedlægge sit mandat, så hendes suppleant kunne indtage hendes plads. Dette kunne imidlertid ikke nå at blive afklaret inden afholdelsen af et hovedbestyrelsesmøde den 20. februar, da Bente Juncker var taget på en kort ferie.

Hovedbestyrelsen vedtog en tillidserklæring til Mimi Jakobsen, hvad der i netop dette parti med dets lange tradition for karismatisk og uantastet personligt lederskab var ganske usædvanligt, men nok så tiltrængt og iøvrigt symptomatisk for den hele situation. Desuden vedtoges en udtalelse, der i klare vendinger opfordrede Bente Juncker til at trække sit kandidatur til Folketinget. Hvis hun ikke gjorde det, ville hovedbestyrelsen overveje sanktioner mod hende. Dette kunne kun tolkes på den måde, at en eksklusionsprocedure ville blive iværksat, hvis hun ikke rettede sig efter henstillingen. Efter kraftigt pres fra Mimi Jakobsen blev der dog ikke sat en tidsfrist på, andet end at det skulle ske inden næste valg. Det 90. mandat skulle bevares så længe som muligt.

Dette oplæg til en rimelig blød landing blev dog tilsidesat på et møde den 22. februar mellem Bente Juncker og hendes kreds. Forinden havde hun efterkommet hovedbestyrelsens krav om at indgå forlig med forstanderen fra Fyrrebakken. Men ellers fastholdt hun sit kandidatur bl.a. med en henvisning til, at det altid havde været CD's holdning, at det ikke skulle være en håndfuld tilfældige partimedlemmer, men vælgerne der skulle afgøre en CD-politikers videre skæbne. Alligevel besluttede kredsbestyrelsen, at den ville indlede en eksklusionsag, hvis hun ikke allerede inden den 25. februar trak sig. Bente Juncker erklærede herefter omgående, at hun ville blive løsgænger i samme øjeblik en sådan sag blev indledt. Trods partiledelsens anbefaling om at fare med lempe fastholdt kredsbestyrelsen imidlertid sin beslutning og indledte eksklusionsagen den 27. februar. Den 28. februar meddelte Bente Juncker Folketingets formand, at hun fra dags dato at regne var løsgænger i Folketinget. Samme dag meldte hun sig efter 20 års medlemskab af CD ud af partiet.

For alle partier er folketingsgruppen en meget vigtig faktor i deres kommunikation med vælgerne, for formidlingen af den politik partiet står for, og for det image vælgerne danner sig af partiet. For CD gælder dette i endnu højere grad, end det gør i de andre partier. CD har nemlig aldrig haft en stærk medlemsorganisation, som kan understøtte folketingsgruppen i agitationsarbejdet, og partiet har iøvrigt altid lagt vægt på folketingsgruppens overordnede stilling i forhold til, samt dens uafhængighed af, medlemsorganisationen. Derfor var den offentligt udstillede dybe splittelse i gruppen med dens udladning af tilsyneladende mange års opslæmmet personligt nag og modsætninger et særdeles hårdt slag for CD. Partiet har i høj grad været et person- og mediebåret parti. Derfor har det også været meget afhængigt af, at partiets leder har haft en stærk og uantastet position og derudfra via medierne kunnet tegne partiet. Også dette led et alvorligt knæk i løbet af februar måned. Med svækkelser på to for CD så vigtige områder kunne begivenhederne i februar meget vel betyde begyndelsen på enden for CD. Ifølge meningsmålingerne var kampen mod spærregrænsen i hvert fald indledt.

For oppositionen var der ingen tvivl om, at begivenhederne i CD var begyndelsen til enden for regeringen. Danmark havde nu igen fået en mindretalsregering. 'Eksperimentet' med en flertalsregering havde været i kun 13 måneder. Ganske vist erklærede Bente Juncer, at hun ingen intentioner havde om at stemme imod det regeringsgrundlag, hun selv havde været med til at godkende i januar 1993. Men nye sager, der ikke var omfattet af dette grundlag, kunne opstå. At der var skabt nogen usikkerhed om regeringens stabilitet, og at den var blevet alvorligt svækket, derom kunne der ikke herske tvivl. Spekulationerne om en fremrykning af valgdatoen tog følgelig til. Men det blev valget til Europaparlamentet, der blev afholdt først.

Valg til Europaparlamentet havde ikke hidtil skabt den store interesse. Befolkningen tillagde ikke dette parlament nogen større betydning. Men med den politisering og mobilerisering der var sket i forbindelse med de to folkeafstemninger om Maastichttraktaten og Edinburghaftalen ville interessen måske stige denne gang. Et indicium herfor kunne være sammensætningen af de kandidatlistes partierne og bevægelserne præsenterede vælgerne for. Hvis de indeholdt navne på 'tunge' og indflydelsesrige politikere, som i givet fald var villige til at skifte arbejdsplads fra det danske parlament til det europæiske, ville det være et signal fra partierne til befolkningen om, at de nu tillagde dette valg større betydning end hidtil. Men de 183 opstillede kandidater viste, at dette kun i meget begrænset omfang var tilfældet.

Foruden de otte partier, der var repræsenteret i Folketinget, opstillede Folkebevægelsen mod EF-unionen samt Junibevægelsen, som havde formålet at indsamle 69.046 underskrifter. Derimod havde det af Venstre ekskluderede europaparlamentsmedlem, Klaus Ryskær Petersen i marts opgivet at indsamle de nødvendige ca. 65.000 underskrifter, for at hans liste 'De Liberale år 2000' kunne opstille. Hermed var hans korte karriere som aktiv politiker definitivt afsluttet.

Det var ikke ganske uden problemer for SF at sammensætte en kandidatliste. Partiet havde oplevet en splittelse efter indgåelsen af Det nationale Kompromis og anbefalingen af et ja ved folkeafstemningen den 18. maj 1993. Partiets repræsentant i Europaparlamentet John Iversen blev af mange nej-sigere i SF anset for at være en af de hovedansvarlige for denne drejning og derfor uacceptabel som spidskandidat. Et alternativ kunne være nej-sigeren Ole Sohn, den tidligere formand for DKP. Med SF's tradition for partiliste ville opstillingen af en kandidatliste derfor åbne op for en fornyet offentligt udstillet uenighed,

samt muligvis stemmetab til Junibevægelsen. På SF's ekstraordinære landsmøde den 22.-23. januar besluttedes det derfor efter nogen debat, at partiet skulle opstille kandidaterne sideordnet, og at de fire øverste på listen skulle vælges ved en urafstemning blandt partimedlemmerne. Den gav som resultat, at 'kompromiskandidaten' Lilli Gyldenkilde, MF, blev spidskandidat med John Iversen, Ole Sohn og Marianne Bentsen-Pedersen på de næste pladser.

De øvrige lister blev sammensat uden den store ståhej. Der blev indgået valgforbund mellem følgende lister: 1) Det konservative Folkeparti, Venstre og Centrum-Demokraterne, 2) Det radikale Venstre og Kristeligt Folkeparti, 3) Junibevægelsen og Folkebevægelsen mod EF-Unionen.

Valgkampen blev ikke særlig intens. Af et internt strategipapir fra Socialdemokratiet, som kom pressen i hænde, fremgik det, at partiet ville søge at gøre valgkampen til et opgør mellem Venstre og Socialdemokratiet. Et »duel-møde« i DR-TV mellem Poul Nyrup Rasmussen og Uffe Ellemann-Jensen udviklede sig imidlertid til et lidet flatterende og meget lidt informerende mundhuggeri. I stedet blev valgkampens tema efterhånden drejet hen til at blive et for eller imod Unionen, fastholdelsen af Det national Kompromis og dansk medlemskab af Det vesteuropæiske Union. Af andre temaer kan nævnes berettigelsen af dobbeltmandater, opgør mod snyd og bedrag i EU (og hvem kan være imod det?), parlamentsmedlemmernes rejsegodtgørelse og andre lignende vitale problemer! En konsekvens af den sideordnede opstillingsform, samt af at Danmark udgjorde en valgkreds, var, at valgkampen blev endog meget personfixeret omkring nogle enkelte i forvejen kendte politikere.

Valget blev afholdt den 9.juni, men optællingen måtte ikke påbegyndes før afstemnin-

gen var færdig i alle de øvrige EU-landene. Da det offentlige kunne spare penge ved først at foretage optællingen mandag den 13.juni, måtte vælgerne og kandidaterne vente til et godt stykke hen på mandagen før det blev offentliggjort, hvem de 16 valgte var. 52,5 procent af de 3.996.712 valgberettigede havde afgivet deres stemme, hvilket var en fremgang på knap 6 procent.

I de andre EU-lande er stemmefordelingen på partierne ved europaparlamentsvalg meget lig resultatet af valg til de nationale parlamenter. I Danmark derimod har vi i realiteten to partisystemer, ét der opererer ved europavalg, og ét der opererer ved valg til Folketinget. Kun i Danmark har modstanderne af EF, og nu i 1994 af udviklingen henimod en union, været i stand til at opnå og fastholde en så stærk tilslutning hos vælgerne. Fremgangen for modstanderlisterne var så stor som 7 procent, og at Folkebevægelsen mod EF-Unionen, hos hvem en udmeldelse af EF stadig er et programpunkt, kunne fastholde en repræsentation på 2 mandater, var en af overraskelserne ved 1994-valget.

En anden må siges at være Venstres relativt beskedne fremgang målt i forhold til den, som meningsmålingerne igennem nogen tid havde varslet. Den meget markante pro-EU holdning, som partiet havde fremført under valgkampen, havde ikke vundet tilstrækkeligt gehør hos de borgerlige vælgere. Dette kan også ses af CD's katastrofale tilbagegang, en tilbagegang som var særdeles smertelig, fordi EU-politikken netop er en af partiets fremmeste mærkesager. Den tidligere omtalte splittelse i partiet, fraværet af Erhard Jakobsen, samt Venstres EU-profilering kan forklare tilbagegangen, som af mange blev set som endnu en pind til CD's ligkiste. De borgerlige vælgere gav derimod de konservative den første fremgang ved noget valg siden 1984. Poul Schlüters popularitet – han satte danmarksrekord med 1/4 million personlige

Tabel 1. Valg til Europaparlamentet, 1979-1994. Stemmeprocent ved folketingsvalg i parentes.

	1979 (1979)		1984 (1984)		1989 (1988)		1994	
	pct.	mandat	pct.	mandat	pct.	mandat	pct.	mandat
SD	21,9 (38,3)	3	19,5 (31,6)	3	23,3 (29,8)	4	15,8	3
RV	3,3 (5,4)	0	3,1 (5,5)	0	2,8 (5,6)	0	8,5	1
KF	14,0 (12,5)	2	20,8 (23,4)	4	13,3 (19,3)	2	17,7	3
CD	6,2 (3,2)	1	6,6 (4,6)	1	8,0 (4,7)	2	0,9	0
SF	4,7 (5,9)	1	9,2 (11,5)	2	9,1 (13,0)	1	8,6	1
Juni- bev.						3*	15,2	2
Folke- bev.	21,0	4	20,8	4	18,9	4/1*	10,3	2
KRF	1,8 (3,7)	0	2,8 (2,7)	0	2,7 (2,8)	0	1,1	0
V	14,4 (12,5)	3	12,4 (12,1)	2	16,6 (11,8)	3	18,9	4
FRP	5,8 (11,0)	1	3,5 (3,6)	0	5,3 (9,0)	0	2,9	0
Valg- delt.	47,8 (85,6)		52,4 (88,4)		46,2 (85,7)		52,5	

* Tre fra Folkebevægelsen skiftede i valgperioden til at repræsentere Junibevægelsen.

Tabel 2. Valgte kandidater til Europaparlamentet 9.juni 1994.

	Parti	Personlige stemmer	Genvalg/nyvalg
Kirsten Jensen	SD	115.449	genvalg
Freddy Blak	SD	52.402	genvalg
Niels Sindal	SD	13.021	nyvalg
Lone Dybkjær	RV	159.552	nyvalg
Poul Schlüter	KF	247.956	nyvalg
Christian Røvsing	KF	33.197	genvalg
Frode Kristoffersen	KF	26.473	nyvalg
Lilli Gyldenkilde	SF	119.449	nyvalg
Jens-Peter Bonde	Juni.	104.299	genvalg
Ulla Sandbæk	Juni.	26.371	genvalg
Ole Krarup	Folke.	90.030	nyvalg
Lis Jensen	Folke.	13.026	nyvalg
Eva Kjer Hansen	V	123.003	nyvalg
Bertel Haarder	V	88.093	nyvalg
Niels Anker Kofoed	V	22.138	genvalg
Karin Riis-Jørgensen	V	19.772	nyvalg

stemmer – samt partiets positive indstilling til det europæisk samarbejde, men et samarbejde der skulle være baseret på en fastholdelse af den nationale suverænitet, et 'fædrelandenes Europa', kan anføres som forklaringer på fremgangen.

SF kom helskindet igennem valget, idet partiet bevarede sit mandat, og de radikale vandt gennem en konsekvent gennemført personlig kampagne for Lone Dybkjær for første gang et mandat. Socialdemokratiet stod sammen med CD som valgets store taber. For Socialdemokratiet har europavalg altid været et problem, hvilket fremgår tydeligt af tabel 1. Det evindelige problem med at forbinde top og bund i partiet i EU-spørgsmålet samt de socialdemokratiske kandidaters manglende gennemslagskraft i den brede danske offentlighed må anføres som forklaring. Det er altså

stadigvæk ikke tilstrækkeligt at have gennemført et solidt arbejde i Europaparlamentet, hvis man ikke er en i dansk sammenhæng kendt person. Valget af den nederst på listen opstillede konservative TV-journalist Frode Kristoffersen i stedet for det mangeårige medlem af Europaparlamentet Marie Jepsen, som var nr. 2 på listen, er en ganske markant illustration af denne mekanik.

Det er og bliver bemærkelsesværdigt, at to lister, som ikke opstiller til folketingsvalg, er i stand til at opnå 25 procent af de afgivne stemmer. Dette – sammen med den lave valgdeltagelse – betyder selvfølgelig også, at der ikke kan drages nogen bæredygtig parallel mellem dette valgresultat og det mulige udfald af det kommende folketingsvalg. Men selvfølgelig påvirkede resultatet stemningen i de enkelte partier, og det vil også indgå i

den almindelige politiske debat samt indirekte influere på vælgernes vurderingen af de enkelte partiers situation. I hvert fald vil resultatet få konsekvenser for den danske europapolitik op til EU's regeringskonference i 1996. Indholdet i det nationale kompromis syntes nemlig klart styrket af valgresultatet.

Efter afholdelsen af EP-valget kunne partierne og mediernes nu helt og fuldt koncentrere sig om det folketingsvalg, som skulle komme i løbet af efteråret. Men selvfølgelig havde samarbejdsmulighederne mellem partierne kontinuerligt været et af hovedtemaerne i forårets politiske debat. En nødvendig, men dog ikke tilstrækkelig, betingelse for at Venstre og de konservative kunne generobre regeringsmagten var, at de kunne holde ubrydeligt sammen. De sidste par årtiers historiske erfaringer viste entydigt, at en splittelse mellem disse to partier var befordrende for en fortsat socialdemokratisk regeringsledelse. Men det er og bliver ikke uproblematisk for to selvstændige partier på den ene side altid at skulle optræde enigt udadtil og på den anden side samtidigt opretholde en selvstændig profil. Foråret bød da også på et par illustrationer af denne problematik. Venstres skattepolitiske udspil blev modtaget med en del reservation og skepsis af de konservative, ligesom Hans Engell's åbning af muligheden for at lønmodtagerfondene skulle kunne investere en større del af deres formuer i aktier, et udspil som Venstre ikke på forhånd var blevet orienteret om, blev modtaget med stor kølighed af Venstre. Holdningerne til EU-politikken, f.eks. Venstres ønske om en hurtig folkeafstemning om dansk medlemskab af Den vesteuropæiske Union, var heller ikke afstemte. Denne lille sprække i VK udløste omgående et forsøg fra Socialdemokratiet på en verbal omfavnelser af de konservative, hvilket dog omgående blev afvist af de konservative. Efter et møde den 15. marts i VK's koordinationsudvalg meddelte de to partier i en fælles pressemeddelelse, at de nu havde

igangsat udarbejdelsen af et fælles valgoplæg om den overordnede økonomiske politik, samt at de fremover ville koordinere deres politiske udspil på regelmæssige møder i koordinationsudvalget. VK var og ville fortsat være en realitet frem til og med valget til efteråret.

Men der var ikke udsigt til, at de kunne opnå et flertal alene. Det skulle skaffes gennem et samarbejde med andre partier. På Venstres og Det konservative Folkepartis landsmøder i efteråret 1993 var appellen til Kristeligt Folkeparti og CD om en tilbagevenden til en firkløverregering utvetydige og kraftige (se Økonomi og Politik, nr.1 1994 s.50-52). Men i løbet af foråret blev det en mulighed, der af flere grunde fortøiede sig mere og mere. En af grundene var, at midterpartierne var bundet af de reformer, som regeringen havde fået gennemført, f.eks. skattereformen og orlovsordningerne, netop reformer som VK ønskede ændret hurtigst muligt. Kun gennem et samarbejde med Fremskridtpartiet kunne reformerne blive ændret med det samme. En anden grund var offentliggørelsen af nogle opinionsmålinger, der viste, at et flertal bestående af V, K og Z faktisk ikke var et urealistisk udfald af valget. Interessen for Fremskridtpartiet steg, medens den kølnedes tilsvarende for midterpartierne. En tredje grund var den stribe af uklare meldinger, der kom fra CD og Kristeligt Folkeparti om, hvordan de ville stille sig ved regeringsdannelsen efter valget. VK's vurdering var følgelig, at den eneste sikre måde at få gennemtvunget et regerings-skifte på var at arbejde for, at VKZ-flertallet blev en realitet. Dermed var der skabt et helt nyt perspektiv i vor parlamentariske efterkrigshistorie: et rent borgerligt flertal som ikke behøvede noget midterpartis støtte for at gennemføre lovgivningen. En udtalelse fra Uffe Ellemann-Jensen den 19. marts om, at en VK-regering kunne støtte sig til skiftende flertal med henholdsvis Fremskridtpartiet og midterpartierne blev omgående afvist af mid-

terpartierne og af Fremskridtspartiets Kim Behnke, som den 17. april udtalte, at der skulle ligge en underskrevet samarbejdsaftale mellem de tre partier, før partiet ville sikre en VK-regering. Fronterne blev således trukket skarpt op.

Socialdemokratiet satsede entydigt på at fastholde de tre regeringspartnere på sin side. De godt ti år i opposition havde åbenbart bibragt partiet den erfaring, at vejen til regeringsmagten i Danmark går gennem midten af dansk politik.

Selv ikke de mange forskellige meldinger fra CD og Kristeligt Folkeparti, meldinger som i høj grad såede tvivl om disse partiers vilje og lyst til at fortsætte regeringssamarbejdet med Socialdemokratiet også efter et valg, kunne få den socialdemokratiske ledelse til at ændre kurs. For en del socialdemokratiske tillidsfolk

var det efterhånden ved at blive for broget. I juni kunne pressen således rapportere om et voksende krav om, at socialdemokratiske synspunkter blev markeret stærkere og mere entydigt, og at flere i partiet gerne så en tilnærmelse til SF. Men ledelsen stod fast på den lagte kurs. Midterpartierne skulle fastholdes i deres støtte til Socialdemokratiet.

Ved udgangen af sommerferien, som – situationen taget i betragtning – ikke indeholdt helt så mange politiske vildskud og sommerballoner, som man ellers kunne have forventet, tegnede der sig et billede af konfigurationen forud for efterårets valg, hvornår det så end måtte komme: En satsning af VK for at skaffe det rene borgerlige samarbejde og et Socialdemokrati som for alt i verden ikke ville støde midten fra sig og derfor var kølig over for SF.

Manuskriptet afsluttet den 27.8.1994.